

VRIJEDNOSNE ORIJENTACIJE OMLADINE

Alija Hodžić

Centar za društvena istraživanja, Zagreb

Revija za sociologiju, God. VIII, 1978 (1—2, slječan—lipanj); 54—61

Poljski sociolog Zigmund Bauman dijeli do sada poznata društva na dva osnovna tipa: homogena i heterogena.¹ Homogena dijeli na **agregatna** (u kojima nema diferencijacije u radnjama među pojedincima i u kojima pojedinci u istoj situaciji postupaju na isti način) i **segmentna** (u kojima, također, ne postoji mogućnost različitih obrazaca postupanja, ali postoje grupe pojedinaca koje se iznutra međusobno razlikuju; razlike među pojedincima su razlike u uzrastu). Heterogena društva dijeli na monokulturna i polikulturna društva. **Monokulturno** heterogeno društvo ne sastoji se od identičnih pojedinaca niti od identičnih grupa. Također, svaki pojedinac tokom svog života ne prolazi kroz sve uloge i položaje u društvenoj strukturi. Društvo se sastoji od staleža ili kasta koje imaju posebno mjesto u društvenoj podjeli rada kako po pravima i dužnostima, tako i po obaveznim obrascima ponašanja. Pojedinci u okviru vlastite grupe mogu zauzimati različite položaje.

Društvo se tim karakteristikama može opsluživati jednom kulturom samo u uvjetima ako teren populacije u kojem se zadovoljavaju osnovne potrebe nije veliki, ukoliko nije razvijeno nadlokarno tržište, te se redistribucija osnovnih dobara vrši kanalima neposrednih i ličnih kontakata. Diferencirani obrasci ponašanja uslijed monokulturnosti mogu biti zajednički prihvaćeni od svih članova društva. Zato se i u tom društvu ne mogu pojaviti generacijski i drugi sukobi (mada već ima strukturalnih pretpostavki za to — različiti položaji u istoj grupi); mlađi kao i drugi članovi društva još nemaju, uslijed karakteristika kulture, mogućnosti izbora, položaji su nasljednog karaktera i lišeni konkurencije. Sazrijevanjem stječu nova, već poznata prava i obaveze, nove unaprijed poznate položaje.

U polikulturno heterogenom društvu dvije ili više kultura postoje jedna pored druge i međusobno se prožimaju.

a) **Heterogeno društvo statičke polikulturnosti** nastaje trajnim i intenzivnim kontaktima dviju ili više kultura: 1. trajnom okupacijom, 2. masovnim migracijama, 3. trajnom razmjenom dobara među monokulturnim društvima, čime se ukida dominacija lokalnog tržišta.

b) **Heterogeno društvo dinamičke polikulturnosti** iznutra je dovoljno diferencirano na posebne društvene grupe s obzirom na njihovo mjesto u

¹ Z. Bauman: Ličnost - kultura - društvena struktura, »Sociologija« 2/1967, Beograd.

društvenoj podjeli rada i unutar sebe je do te mjere dinamično (nisu za promjenu potrebni vanjski poticaji kao što su trajnost veza dvaju ili više monokulturnih heterogenih društava), tako da ga više ne može opsluživati jedna kultura. **Intenzitet kulturnih promjena preovladava apsorpcione mogućnosti pojedinaca;** oni svijet oko sebe mogu shvatiti, tumačiti i usvojiti manje više trajno ili, u određenim periodima svog uzrasta, samo iz svojih perspektiva. Dakle, date su pretpostavke diferencijacije u kulturama među generacijama. Inače, kao i u statičkoj polikulturnosti i ovdje je riječ o sukobljavanju različitih obrazaca postupanja u istim situacijama, gubljenju obrazaca ponašanja apsolutnog važenja i neophodnosti. Dakle, pojedinac je stavljen u situaciju nužnosti biranja.

U homogenim društvima i monokulturno heterogenom društvu zajedničko je da, u principu, postoji mogućnost različitog izbora u istoj situaciji, da ne postoji konkurencija položaja (ili nema diferencijacije u položaju ili su uslijed načina strukturiranja društva i monokulturnosti diferencirani položaji za svakog pojedinca, s obzirom na pripadnost društvenoj grupi, uzrastu i spolu, već unaprijed određeni i poznati). Ne postoji ni pitanje generacijskih odnosa, u smislu što se ne problematiziraju (uslijed automatizma položaja). »Cjelina najvećeg reda«, tj. referentni okvir za unošenje, objašnjenje i tumačenje činjenica, događaja, stavova i društvenog ponašanja je samo društvo (rod, pleme ili šira društvena zajednica). Zbog toga, ne postoji podijeljenost između »bića i dužnosti«, svako »treba« je automatski ono što »jest«. Zato se odstupanje pojedinaca od obaveznog obrasca postupanja u ovakvim tipovima društva ne može shvatiti kao njegovo protivljenje tom obrascu i traženje novog, već kao bolest koju treba liječiti. Mladi se u ovim društvima s gledišta današnjih prilika, vrlo rano uključuju u reprodukciju društvenog života, a njihova se socijalizacija odvija kroz konkretne životne situacije i zadatke kojima odgovara samo jedan obavezan obrazac postupanja.

Z. Bauman navodi (i usvaja) karakteristike ličnosti formirane u ovakvim društvima od M. Mead. To su: »a) saglasnost među iskustvima koje pojedinac pri svome sazrevanju nosi iz raznih faza svoga života; b) sumarna i kompletna manifestacija celokupne sume društvenih iskustava u ponašanju odraslih članova društva; c) svesno preticanje svih budućih iskustava, od čega usled toga što je dete posmatrajući starije — u stanju da blagovremeno predvidi sva ona iskustva koja će i ono samo doživeti u zrelijim godinama svoga uzrasta; d) sve veća konsolidacija ranijih iskustava, koja se pojačava srazmerno tome koliko pojedinac opaža kako mlađi od njega ponavljaju onaj isti ciklus iskustva koji je on sam proživio; rezultat i sintezu svih tih karakterističnih osobenosti predstavlja; e) stalno sve veći automatizam i jednoznačenost postupanja koji prate sazrevanje ljudskih jedinki; obrazac postupanja koji kultura lansira za određeni društveni položaj jednostavno je lišen konkurencije; ljudska individua ne dolazi u situaciju da bira, ona je takva kakva jest; iz njene društvene situacije i pozicije proističe nedvosmisleno njeno takvo, a ne drukčije ponašanje«. ²

² Z. Bauman, isto, str. 33.

U ovakvim društvima, dakle, nisu moguće različite vrijednosne orijentacije pojedinaca i grupa.

U polikulturno heterogenim društvima, s gledišta koje nas ovdje interesira, situacija je sasvim drugačija. Prije svega, riječ je o dvije osnovne karakteristike ovih (industrijskih) društava: a) razbijeno je jedinstvo »bića« i »dužnosti« (trebanja) i b) cjeline najvišeg reda, kao osnovni kriterij i integrativni momenat nisu više rod, pleme, porodična zadruga, seoska zajednica i sl. već su to, a što ovisi o ekonomskom i političkom sistemu društva, tržišta, nacija, apstraktno opće dobro smješteno u daleku i neznanu budućnost i sl. Iz ovog proizlazi da »trebanje« različitih pojedinaca i grupa u istoj situaciji jeste i može biti različito. Dakle, da se pojedinci u istoj situaciji mogu različito ponašati, te da su kriteriji za izbor ponašanja nužno apstraktni, da više nisu jasno određene konkretne norme za svaku konkretnu situaciju, već »metanorme«. »Prilagođavanje uslovima polikulturnog društva ne sastoji se u tome da ličnost usvoji u sebe obrasce postupanja za sve prilike, već u tome da ličnost usvoji izvjestan kriterij ili pokazatelj koji se može pridodati alternativnim obrascima postupanja radi njihovog upoređivanja i ocene relativnih preimućstava jednog obrasca nad ostalima«.³

Nasuprot homogenim društvima i monokulturno heterogenim društvima formiraju se u polikulturnim heterogenim društvima slijedeće karakteristike ličnosti: a) parcijalnost, nesuglasnost i protivurječnost iskustava koje pojedinac zadobije u raznim fazama svoga života; b) otvorenost budućnosti — nepoznavanje ili nedovoljno poznavanje budućih iskustava (nepostojanje svjesnog preticanja budućih iskustava); c) postoje mogućnosti da pojedinci tokom života zauzimaju različite društvene položaje (postoji konkurencija u položaju i mogućnost izbora). Pri tome osnovna usmjerenost je zauzimanje sve »višeg« položaja, što znači usmjerenost k maksimalizaciji nagrade; d) mlade generacije ne ponavljaju u svemu ono što su ranije radili stariji. Formiraju se novi odgovori na vanjske situacije, oni se uslijed odsustva obaveznih obrazaca postupanja unaprijed ne mogu pouzdano ustanoviti; e) u procesu socijalizacije vrijednosti postaju sve apstraktnije, tako da se razlike, pa i suprotnosti u njihovom tumačenju povećavaju.

Ta obilježja, međutim, ne treba shvatiti kao potpunu neodređenost. Mogućnosti različitih orijentacija i njihovog dometa, te stupanj i tipovi diferencijacije pojedinaca, određeni su, kako općim karakteristikama suvremenog industrijskog društva, tako i posebnim društveno-historijskim, političkim i kulturnim karakteristikama svakog od tih društava. U okviru tih karakteristika formiraju se dominantni tipovi ličnosti i dominantne vrijednosne orijentacije. Dominantan tip ličnosti suvremenog industrijskog društva Z. Bauman naziva egzoaksijalnom ličnošću. Takvu ličnost karakterizira eksternost, teleologičnost i instrumentalnost.

U polikulturno heterogenom društvu, s obzirom na njegove karakteristike i karakteristike ličnosti koje se u njemu formiraju, bitno je, sa staništa koje nas ovdje interesira, da postoje međugeneracijske razlike,

³ Z. Bauman, Isto, str. 35.

nužnost izbora, te različitog izbora u istoj situaciji, tj. **date su pretpostavke za različite vrijednosne orijentacije**, pošto jedna kultura ne može opslužiti čitavu populaciju jednog društva.

Mjesto omladine u produkciji i reprodukciji društvenog života i kulture i karakteristike tog mjesta bitno utječu na njene potrebe, vrijednosni sistem i vrijednosne orijentacije. Kakvo je to mjesto i koje su njegove karakteristike?

Prije svega, treba reći da postoje bar tri osnovne društvene situacije u kojima omladina ima različito namijenjene društvene uloge.

1. U dinamičnim i dramatičnim društvenim situacijama (revolucije, krupna ekonomska ekspanzija), omladina ima vrlo važne, skoro centralne funkcije. To su situacije velikih kolektivnih akcija u kojima, ovisno o tipu usmjerenosti i karakteru promjena o kojima se radi, može doći do potpunog podvrgavanja pojedinca kolektivu, ali i do relativno zadovoljavajućeg odnosa pojedinac-kolektiv, tj. situacije u kojoj se postiže visok stupanj kolektivism, pri čemu ne dolazi do gušenja individualnih napora i akcija. »No, ubrzo poslije toga dolazi do . . . 'segregacije' mladih, oni su alocirani u svoj posebni prostor novicijata, u kojemu tek treba da se pripremaju za preuzimanje ozbiljnih životnih uloga. Paralelno s tim vraća se na 'normalu' i njihov status«. ⁴

2. U relativno stabilnim društvenim situacijama status omladine je ambivalentan (istovremena privilegiranost — deprivilegiranost, vezanost — sloboda i sl.). Ovakav status omladine je najčešći. U ovim situacijama omladina se priprema za preuzimanje društvenih uloga koje su joj namijenjene. U socijalističkim zemljama do sada najčešće je ova priprema strogo funkcionalna, budući da društvo ima za cilj: rast, usavršavanje organizacije i izgradnju sistema. Aspiracije i potrebe omladine treba da se usklade s ovim ciljevima. ⁵

3. U relativno nestabilnim društvenim situacijama kada dolazi do značajnih promjena u društvenoj strukturi i načinu života (nagli procesi industrijalizacije, deagrarizacije, urbanizacije i sl.) položaj omladine u društvu, naročito u porodici, veoma je neodređen. To je proces društvene dezintegracije i stvaranje integracije na novim osnovama. Ovi uvjeti pogoduju procesima socijalne dezintegracije omladine i dezintegracije ličnosti. Potrebe i aspiracije omladine po pravilu su daleko iznad realnih mogućnosti. To su situacije kada dominiraju materijalne vrijednosti i privatizacija.

U našem društvu omladina je u toku narodnooslobodilačkog i građanskog rata, te neposredno nakon njega, imala važne uloge u produkciji i reprodukciji društvenog života. Nakon toga, za naše društvo karakteristične su druga i treća spomenuta situacija. Danas je dominantna druga situacija, ali, još uvijek, za jedan dio omladine (radničku, a posebno seosku i poljoprivrednu) prisutni su i uvjeti treće situacije. U okviru ovih najopćenitijih određenja valja tražiti specifičnost u društvenom položaju omladine danas kod nas, te njenih vrijednosnih orijentacija.

⁴ P. Novosel: Omladina u suvremenom svijetu, »Sociologija«, Beograd, br. 1/1968, str. 11.

⁵ I. Kuvačić: Teorijski pristup za shvaćanje suvremene omladine, »Sociologija«, Beograd br. 1/1968, str. 47.

P. Novosel smatra da omladinu u suvremenom industrijskom razvijenom društvu karakterizira općenito nizak status na društvenoj ljestvici, ambivalentnost tog statusa, uloga novicijata, te specifičnost socijalizacije, posebno vrijednosne socijalizacije.⁶

Općenito, niži status omladine sastoji se u tome što ne učestvuje i nema mogućnosti da učestvuje u donošenju društveno relevantnih odluka, pa čak ni u donošenju odluka samima sebi. »Mladi treba da se opredijele što žele postati, kakve osobe će biti. Oni moraju donijeti niz odluka o željenim ekonomskim, političkim, porodičnim, moralnim, socijalnim i drugim svojim karakteristikama i opredjeljenjima. Samostalno i samoinicijativno donošenje takvih odluka znakom je da se mlada osoba nalazi na putu uklapanja u svijet odraslih, da se orijentira prema njemu, šta joj je u toj dobi osnovni zadatak. Zato je ta aktivnost, sa stanovišta odraslih, pozitivna. No, ona to ostaje, samo dotle dok su njeni rezultati u skladu sa očekivanjima odraslih... Od mladih se zahtijeva samostalno opredjeljivanje, a istovremeno im se određuju granice odluka, koje ne smiju preći«.⁷ Tražnja za identitetom i pokušaji uspješnog uključivanja u društvo nailaze na niz prepreka. »Podruštvljanje« ili socijalizacija potreba, u interesu društva, može ići protiv samih društvenih potreba čovjeka.⁸

Askriptivno nizak status mladih, između ostalog, uvjetovan je i izvjesnim racionalizacijama. To su uvriježeni stavovi o nesposobnostima mladih, njihovoj neodgovornosti, impulzivnosti i neiskustvu, mada bi se moglo reći da su ove karakteristike (kao impulzivnost, neodgovornost) posljedice nižeg statusa a ne uzroci uslijed kojih onda (opravdano) mladi imaju tako nizak status. Zvanično tumačenje društvenih odnosa i procesa, uloge pojedinaca i grupa u tome, njihovog doprinosa društvenom napretku, osnovnim i poželjnim društvenim usmjerenjima, monopol je svijeta odraslih. Ovaj monopol proizlazi iz svijeta rada u kojemu su upravo odrasli. Ako su mladi u svijetu rada, oni su tu da slušaju, gledaju i izvršavaju. Ovo slušanje, gledanje i izvršavanje, kao uključivanje u svijet odraslih, uglavnom se odnosi na uključivanje u regulaciju međuljudskih odnosa, a znatno manje na uključivanje u čisto proizvodno-tehnološke procese.

Specifičnost položaja omladine je u njegovom privremenom i prelaznom karakteru. Omladina se priprema za preuzimanje različitih položaja u svijetu odraslih (ekonomskih, reproduktivnih, političkih itd.). Ovu ulogu P. Novosel naziva ulogom novicijata. Mogućnost izbora i sam izbor zanimanja, kao potreba da se osigura pogodno mjesto u društvu, pri tome je od prvorazrednog značaja. Ovdje treba, međutim, spomenuti bitne razlike u odnosima u primarnim (porodica, škola, grupa vršnjaka) i sekundarnim (radna organizacija) sredinama u kojima se mladi nalaze. Dok je za primarne sredine manje više karakterističan neposredan i emocionalan odnos, sa mnogo više razumijevanja za individualne sklonosti, potrebe, želje itd., dotle su u sekundarnoj sredini odnosi u značajnoj mjeri formalizirani i funkcionalnog su tipa. Prilagođavanje uvjetima sekundarne sredine zahtijeva izuzetan na-

⁶ P. Novosel: isto.

⁷ P. Novosel: isto.

⁸ R. Supek: Problemi socijalizacije omladine, »Sociologija«, Beograd, br. 2/1968, str. 42.

por, te promjene u usvojenim društvenim standardima i vrijednostima. »Nesretna svijest« karakteristična za dio omladine upravo proizlazi iz ove situacije; iz mogućnosti da se formalizirani i funkcionalizirani svijet, u osnovi otuđeni svijet, izmijeni i prilagodi njihovim postojećim potrebama i vrijednostima. Zbog toga se u ovim situacijama javlja bazična nesigurnost mladih, bjekstva od društvenih uloga koje su im namijenjene u svijetu odraslih ili odlaganje preuzimanja tih uloga. Dakako, ovo je za sada karakteristično samo za jedan dio omladine i u određenim situacijama, situacijama ekonomskog prosperiteta. Pripremanje i odlaganje za ulazak u svijet rada, omladinu stavlja i u inferioran i u povlašten položaj. Ambivalentnost položaja i ukupne situacije je opća karakteristika u kojoj se nalaze mladi.

Ambivalentnost položaja omladine sadržana je i u procesu socijalizacije i identifikacije kao temeljnog mehanizma vrijednosne socijalizacije.⁹ Mladi se tu nalaze u situaciji u kojoj je moguće (što ovisi o najopćenitijim karakteristikama društva, pa do karakteristika porodice) kao manipulacija, tako i uvođenje mladih u svijet kao punopravnih i samostalnih ličnosti.¹⁰

Vrijednosna socijalizacija najprisutnija je u porodici i sve više u društvenim organizacijama i institucijama, posebno u školi. U porodicama, najčešće onima koje pripadaju višim i srednjim društvenim slojevima, osnovnim ali i drugim školama, omladini se predočava jednostran i idealizirani sistem vrednota, kao što su: napredak, ravnopravnost, dobrobit svih, altruizam, suglasnost itd.¹¹ Ove se vrijednosti pripisuju sredini mladih u kojoj oni žive. »Od časa svoje reorientacije u pravcu pripremanja za ulazanje u svijet odraslih, mladi postaju receptivni za stvarna zbivanja u tom svijetu. Budući da u njemu moraju naći svoje mjesto i uspjeti, oni su prisiljeni da ga realistički proučavaju i prosuđuju. A slika koju u tom procesu stječu sve je prije nego slika koju su dobili u toku tako jednostrane socijalizacije.«¹² Upravo, to je onaj moment kada iz ukupne grupe mladih možemo izdvojiti omladinu kao posebnu skupinu, momenat kada »u genetičkom pogledu mladenačko doba, sa 'pubertetskom krizom', predstavlja jednu od bitnih etapa za strukturiranje ili restrukturiranje karaktera«¹³, kada društvene vrednote kao rezultat početnog kritičkog ispitivanja društva počinju bitno utjecati na konkretno ponašanje pojedinaca.

Odsustvo instinktivne vezanosti i strogih fiksacija na date okolnosti (potpuna vezanost za roditelje i difuznu i amorfnu okolinu) zahtijeva od čovjeka da izgradi vlastiti okvir orijentacije (Fromm). To je uz potrebe za stvaralaštvom i udruživanjem (što potvrđuju i antropološka istraživanja), jedna od osnovnih (ne elementarnih) čovjekovih potreba.¹⁴ U kojem će se obliku ispoljiti te potrebe, da li će dobiti pozitivan ili negativan vid, zavisi

⁹ Kakve opasnosti, kroz mehanizam identifikacije, postoje po ličnost mladog čovjeka poznato je iz socio-psihološke literature koja objašnjava nacizam. Vidjeti o tome, na primjer, Igor Karuzo: Socijalni aspekti psihoanalize, Beograd, 1969.

¹⁰ Razlika između socijalizacije i manipulacije s obzirom na metode, sadržaje, svrhe, motive i posljedice vrlo oštro i jezgrovito istakao je Đ. Šušnjić: Ribari ljudskih duša, Beograd, 1976. godine, str. 25—26.

¹¹ U tom kontekstu se može razumjeti i naziv jedne naše televizijske emisije za omladinu; naziv emisije je — »Ljubav svuda oko nas«.

¹² P. Novosel, isto.

¹³ R. Supek: Isto.

¹⁴ Z. Golubović: Čovjek i njegov svet, Beograd, 1973, str. 177.

o historijskim i socio-kulturnim uvjetima u kojima pojedinac formira i realizira svoje dispozicije.

Vrijednosti su temelj čovjekove orijentacije. U zavisnosti o vrsti i strukturi potreba, koje pojedinac zadovoljava, ove orijentacije mogu biti na različitim nivoima: od onih koje se kreću u okvirima materijalnih, pragmatičkih i utilitarnih potreba, pa do najviših ideala. Dominantna potreba, tj. ona koja još uvijek nije zadovoljena, koja prema tome organizira i upravlja čovjekovom djelatnošću (Maslow) bitno određuje tip orijentacije.¹⁵ Samo prisustvo takve potrebe je već određena orijentacija. »Društvo u kojem bi sve potrebe bile svedene na potrebe nedostajanja . . . predstavljalo bi savršeno stabilno društvo mravi . . . Kad se čovjek rukovodi potrebama nedostajanja on tada spoljašni svijet posmatra kao zbir dobara . . . a vlastito ponašanje ima za njega važnost samo u pogledu spoljašnjeg rezultata, tj. prisvajanja upravo tih dobara.«¹⁶

Veza između ličnosti i kulture najbolje je izražena kroz motivacioni sistem individue, a jezgro motivacionog sistema su vrijednosti. Ova se veza izražava višestruko: »kao prisutna ljudska okolina koja propisuje tipove ponašanja za individue; kao nasljeđena tradicija koja utječe na formiranje društveno prihvaćenih navika kod pojedinaca, kao niz društveno poželjnih ciljeva; kao odredba društvenih interesa i u vezi s tim prioriternih potreba; kao kombinacija svega toga i sistema potreba individua, njihovih želja, aspiracija, ciljeva«.¹⁷ Vrijednosti označavaju: **tekovine**, (pomoću kojih društvo definira smisao svog postojanja), **standarde** (pomoću kojih se sugerira što je od postojećih tekovina poželjnije sa stanovišta potreba i interesa društva), te **orijentacije** koje pojedinci formiraju u toku svog života, a uz pomoć kojih se vrši integracija, odnosno dezintegracija ličnosti.¹⁸ Dakako sva ta tri aspekta vrijednosti samo bi iz analitičkih razloga mogli biti odvojeni. U samoj stvarnosti oni su međusobno isprepleteni i čine jednu cjelinu.

U heterogenom, polikulturnom i protivrječnom društvu pojedinac je prisiljen da vrši izbor između više mogućnosti, da se opredjeljuje, on mora izgraditi određenu koncepciju svijeta u kojemu živi i koncepciju svoga mjesta u tom svijetu. Vrijednosti kao elementi strukture ličnosti javljaju se pri tome kao značajna komponenta u motivacionom sistemu i kao komponenta »životne filozofije« ili »pogleda na svijet«, što je opet dio motivacionog sistema, ali i okvir formiranja motivacionog sistema.¹⁹ Riječ je o tome da pojedinac mora formirati ili usvojiti opći kriterij (o čemu je ranije bilo riječi) da bi, u nedostatku obaveznih obrazaca postupanja za pojedine situacije u kojima se nađe, mogao pomoću tog kriterija vršiti izbor i opredjeljenje. Na taj način taj opći ili temeljni kriterij predstavlja i osnovu vrijednosne orijentacije pojedinca. Zato bismo vrijednosnu orijentaciju mogli označiti kao skup tih temeljnih kriterija (principa) koji organiziraju i usmjeravaju težnje, potrebe i aspiracije pojedinaca i grupa.

¹⁵ Ovdje treba napomenuti da ne postoji automatizam u zadovoljavanju potreba, tj. ne znači da će nastati nova potreba ukoliko je neka druga već zadovoljena. Uvođenje tzv. lažnih potreba (Fromm, Marcuse), preko kojih se onda ne može izaći iz postojećeg sistema potreba, donekle revidira Maslowljevo učenje o potrebama.

¹⁶ Z. Bauman: Ličnost - kultura - društvena struktura, str. 14.

¹⁷ Z. Golubović: isto, str. 187.

¹⁸ Z. Golubović: isto, str. 191.

¹⁹ Z. Golubović: isto, str. 198.

U procesu socijalizacije, upravo u tzv. pubertetskom periodu i nakon njega kod mladih ljudi formiraju se ti temeljni kriteriji pomoću kojih pokušavaju razumjeti svijet u kojem žive i naći svoje mjesto u njemu. Usvajanje ovih principa uveliko je određeno mjestom koje omladina zauzima u suvremenom društvu. Istovremena **privilegiranost** (neučestvovanje u rutiniziranom, formaliziranom, funkcionaliziranom i odgovornom svijetu produkcije i reprodukcije ekonomskog i političkog života) i **deprivilegiranost** (nemogućnost utjecaja na društveni život), **tip vrijednosne socijalizacije** (koji je uglavnom jednostran i zasniva se na idealiziranju stvarnosti) i **iskustvo koje se stječe u interakciji** (a kakvo će biti ovisi o konkretnoj situaciji u kojoj se pojedinac nalazi) u najvećoj mogućoj mjeri utječe na tip vrijednosne orijentacije. Mlad čovjek u tom periodu još nije podijeljen na niz društvenih uloga, najčešće međusobno protivrječnih. Iz toga proizlazi relativno cjelovita ličnost mladih ili težnja k cjelovitosti. Zbog toga »romantizam« nije slučajno karakteristično svojstvo omladine. Da li će on (kao težnja za cjelovitom ličnosti i izrazita potreba za zajedništvom) prevladati ili će biti potisnut, zakočen ili destruiran, ovisi o tome do koje mjere je društvo usmjereno k zajedništvu, odnosno privatizaciji. To je jedan od razloga sukoba (koji u homogenim i monokulturnim društvima nisu bili mogući) između mladih i starijih generacija suvremenog industrijskog društva.

Alija Hodžić

VALUE ORIENTATIONS OF YOUNG PEOPLE

Summary

In a polycultural and heterogeneous society in contrast to a monocultural and homogenous society (Z. Bauman), there are intergenerational differences, **the necessity of choice** and various choices in the same situation. That is, the pre-conditions for various value orientations are present because one culture cannot serve the entire population of the society.

In the process of socialization among youth, the basic criteria are formed by means of which they try to place themselves in the world. We refer to the group of criteria which organize and direct aspirations and needs as a value considerably determined by the position which young people assume in contemporary society. In the period when young people are preparing to assume various adult roles (the novitiate), they are simultaneously **privileged** (non-participation in the routinized, formalized, functionalized and responsible world of production and reproduction of economic and political life) and **underprivileged** (the impossibility to influence social life). To the greatest possible extent, the type of value orientation is influenced by the **type of value socialization** (which is mainly one-sided and based on an idealization of reality) and the **experience which they gain through interaction** (which will depend on the concrete situation of the individual). In this period, the young person is not yet divided among several mutually-contradictory social roles (social schizophrenia) which leads to his relatively complete personality or aspirations towards completeness. The degree to which these personality characteristics will be affirmed and accepted or overcome, checked and destroyed depends on the degree to which society is directed to the collectivity or to privatization. This produces one of the reasons for the conflict between younger and older generations in contemporary industrial society which in a homogenous and monoculturally heterogeneous society is not possible.